

Behaalde, afgewezen & toegezegde punten adviesnotitie en politieke brief Nota van Uitgangspunten concessie waddenveren

Aanleiding

Het Ministerie van I&W besteedt de Concessie waddenveren 2029-2044 aan. Op 8 oktober 2024 heeft de staatssecretaris van I&W de Nota van Uitgangspunten (NvU) voor de concessies Waddenveren 2029-2044 aan de Tweede Kamer gezonden.

Doel van deze notitie

Na het verschijnen van de concept-NvU, op 5 maart j.l. is er veel aandacht geweest voor de inhoud, zijn er op alle eilanden informatieavonden gehouden en diverse bijeenkomsten op initiatief van onder andere uw raad. Er zijn op het digitale consultatieplatform 151 reacties ingediend, en daarnaast hebben diverse organisaties een formeel advies gegeven. Ook de gezamenlijke Friese Waddeneilanden hebben dit gedaan. De reactie is in uw bezit. Ook hebben de colleges van B&W van de eilanden een brief aan de staatssecretaris gestuurd met een aantal meer politiek bestuurlijke punten, over de zeggenschap van eilanders en eilandbesturen, het uitgangspunt van budgetneutraliteit voor het rijk, en ook is nut en noodzaak van het middel concessie ter discussie gesteld. De reacties hebben onder andere geleid tot een gesprek tussen Staatssecretaris Jansen en de portefeuillehouders bereikbaarheid van de vijf Waddengemeenten. Het rijk heeft aangegeven al deze zaken mee te wegen in de definitieve NvU.

De definitieve NvU is op een aantal punten aangepast, ook op punten die de Waddeneilanden hebben ingebracht. Niet alle adviezen zijn overgenomen. In deze notie vindt u een overzicht van de behaalde, afgewezen en nog nader te onderzoeken resultaten.

Dit document (samenvatting) is opgebouwd uit:

- Behaalde punten (Adviesnotitie)
- Afgewezen punten (Adviesnotitie & politieke brief)
- Toezeggingen (Adviesnotitie & politieke brief)

Behaalde punten

Adviesnotitie: De eilanden vinden het belangrijk dat er goed beleid is voor circulair afvalbeheer op de veren en de haventerreinen.

Behaald: IenW zal in het PvE eisen voor afvalbeheer specificeren.

Adviesnotitie: Vracht beter reguleren: in de concessie regelen dat de reder goederen verplicht overzet

Behaald: In de concept NvU stond al de concessiehouders goederen mee mogen nemen op de reguliere afvaart. In de NvU is nu verduidelijkt dat de cabotageverordening* ruimte biedt om in concessies bepalingen op te nemen over het goederenvervoer, zonder dat de concessiehouders de enige partijen zijn die goederen mogen vervoeren. IenW wil de concessiehouders verplichten om een bepaalde hoeveelheid plaatsen tot een bepaalde tijd voor de afvaart te reserveren voor goederenvervoer. IenW laat de mogelijkheid open dat de concessiehouders over de benodigde plaatsen voor goederenvervoer periodiek overleg voeren met de eilandgemeenten.

**cabotageverordening is vervoer van goederen over de weg in het binnenland van één Europese lidstaat voor rekening van een vervoerder uit een andere Europese lidstaat. Wanneer een vervoerder uit een Europese lidstaat goederen vervoert tussen 2 punten binnen de grenzen van een andere lidstaat, is dat beperkt toegestaan.*

Adviesnotitie: Afspraken met ziekenvervoerders en veiligheidsregio's geen onderdeel van de concessie. De faciliteiten voor zieken aan boord zijn niet op alle schepen op orde. Het verdient aanbeveling om dit goed te regelen en dus onderdeel te maken van het PvE.

Behaald: Passages over calamiteiten en ziekenvervoer zijn aangescherpt. Er staat in de NVU nu niet langer dat het wenselijk is, maar dat het noodzakelijk is dat, bijvoorbeeld in geval van calamiteiten, een schip binnen één uur vaarklaar en operationeel gemaakt kan worden in de haven waar dat schip zich op dat moment bevindt of waar dat schip op dat moment nabij is. Ook dient de concessiehouder met de Veiligheidsregio Fryslân en zo nodig de KNRM afspraken te maken over procedures rondom calamiteiten en over regelmatige evaluatie en bijstelling van de afspraken indien nodig. De afspraken zelf zullen echter geen onderdeel uitmaken van de concessies, omdat deze niet statisch zijn, maar op basis van evaluaties snel aangepast moeten kunnen worden.

Adviesnotitie: Specifiek vragen wij aandacht voor het brandgevaar van de accu's van elektrische auto's en fietsen en, in het geval van elektrisch aangedreven schepen, van de Waddenveren zelf.

Behaald: Aandacht voor brandveiligheid, in het bijzonder in relatie tot accu's. Brandveiligheid is daarom toegevoegd aan de NVU.

Adviesnotitie: De vier eilandgemeentes benadrukken nogmaals het belang van 'de levensaderfunctie' voor de eilander bewoners en bedrijven. Daarbij gaat het ook om forenzen en leerlingen. De vervoerder heeft een bijzondere positie, de levensaderfunctie gaat veel verder dan het vervoeren van mensen en vracht.

Behaald: IenW heeft in de inleiding de levensaderfunctie nu uitdrukkelijk benoemd, evenals het belang van de veerverbindingen voor de leefbaarheid op de eilanden. De levensaderfunctie zal onder andere tot uitdrukking komen in de minimale dienstregeling per verbinding, die zal voorzien in de verschillende vervoersbehoeftes. Deze dienstregeling zal rekening houden met de vraag naar goederenvervoer.

Adviesnotitie: Op bepaalde afvaarttijdstippen een aantal autoplekken gereserveerd worden voor eilandbewoners.

Behaald: IenW heeft nu in de NVU opgenomen dat tot een bepaald tijdstip voor de afvaart een aantal autoplekken gereserveerd moet zijn voor eilandbewoners. Dit zal in het PvE verder worden uitgewerkt.

Adviesnotitie: Voor Ameland geldt dat capaciteit en frequentie van de sneldienst moeten worden verhoogd.

Behaald: Het vergroten van de capaciteit van de sneldienst tussen Holwerd en Ameland, wordt meegenomen bij het opstellen van de eerder genoemde minimale dienstregeling. (dit vraagt scherpte van onze kant bij het PvE)

Adviesnotitie: Het onderdeel duurzaamheid moet verder uitgewerkt worden, in samenspraak met eiland- en walgemeenten en andere partijen. Zowel waar het gaat over de vervoersketen van personen, auto's en vracht, als waar het gaat over innovatie (duurzaamheid) en beleving. Waar innovatieve toepassingen op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid toegepast kunnen worden, dienen die meteen uitgevoerd te worden. De mogelijkheden moeten per eiland scherp in kaart worden gebracht. En direct in tijd worden vastgesteld. Met de concessie samenhangende zaken dienen meer aandacht te krijgen in de concessie.

Behaald: IenW is het daarmee eens. Zoals eerder aangegeven werkt IenW voor de mogelijke realisatie van elektrische laadinfra reeds samen met de provincie Fryslân, de eilandgemeentes en de netbeheerder, in afstemming met de Rijk-Regio werkgroep die werkt aan de Routekaart Bereikbaarheid Waddengebied. Overeenkomstig uw wens zet IenW de goede samenwerking graag voort.

Adviesnotitie: De thuishaven van de veerboot moet op het eiland blijven. Ten aanzien van de omgang met onzekerheden is het goed om te benadrukken dat, hoe herkenbaar de onzekerheden ook zijn, de betrouwbaarheid van de verbinding voorop moet staan voor alle gebruikers.

Behaald: IenW begrijpt deze wens. In de NVU is opgenomen de huidige standplaatsen van de schepen ongewijzigd in verband met de woonplaats van het personeel. Dat betekent concreet dat voor de verbindingen van en naar Vlieland, Terschelling en Ameland er 's nachts ten minste één schip op het eiland

Adviesnotitie: We verlangen dat de toekomstige concessiehouder actieve medewerking verleent aan het innen van toeristenbelasting bij in- en uitchecken van de boot, ook voor langer verblijf. De huidige afspraken rond de inning van toeristenbelasting moeten blijven bestaan en de rederij faciliteert en ondersteunt eventuele toekomstige ontwikkelingen. Dit moet in de concessie worden geborgd.

Behaald: Op uw verzoek is aan de NvU toegevoegd dat de concessiehouders actieve medewerking verlenen aan het innen van de toeristenbelasting.

Afgewezen punten

Adviesnotitie: Interinsulair vervoer tussen Vlieland en Terschelling hoort thuis in de concessie en is integraal onderdeel van het vervoerssysteem.

Reactie: lenW is overtuigd van het grote belang van interinsulair vervoer, maar wil dit niet als een verplichte taak opleggen aan de concessiehouders. lenW ziet het in stand houden van het interinsulair vervoer niet als Rijkstaak

Adviesnotitie: Voor alle veerverbindingen geldt dat de walfaciliteiten, zoals veerdammen en kades, tijdig op hoogte moeten zijn gebracht met het oog op klimaatverandering en zeespiegelstijging.

Reactie: We hebben dit gedeeld met RWS, maar leid niet tot een aanpassing van het NvU.

Adviesnotitie: De vier Friese eilandgemeenten stellen budgetneutraliteit voor het Rijk als uitgangspunt ter discussie. Er dient meer aandacht te zijn voor betaalbaarheid van de verbinding en een gelijk speelveld voor eilander bewoners en bedrijven ten opzichte van de rest van Nederland.

Reactie: lenW heeft zich te verhouden tot de financiële kaders op de begroting. Op dit moment zijn er geen middelen op de begroting beschikbaar om een exploitatiesubsidie voor de twee nieuwe concessies mogelijk te maken. Daarom handhaaft lenW budgetneutraliteit als uitgangspunt.

Adviesnotitie: Ten aanzien van rendement en winst doet de NvU geen uitspraken. Wij missen een plafond op het rendement dat de vervoerder maakt en de optie inzichtelijk te maken, dat een deel van de winst terugvloeit naar het eiland. Eilanders willen 100% transparantie en openheid over de exploitatie.

Reactie: Aan de NvU is nu toegevoegd dat de hoogte van het redelijk rendement in de nieuwe concessies zal worden vastgelegd, net als de maatregelen die bij (dreigende) overschrijding zullen worden genomen. lenW is niet voornemens om vast te leggen dat de rederij ieder jaar de winst- en verliesrekening over de concessie openbaar moet maken. Het gaat hier immers om bedrijfsvertrouwelijke en concurrentiegevoelige informatie.

Adviesnotitie: Veel belang wordt gehecht aan een goede 'prikkel' voor reders bij de komende aanbesteding (bijvoorbeeld 2 kavels zoals voorgesteld, maar met verplichting aan inschrijvers om voor beide een propositie te doen).

Reactie: lenW neemt dit advies niet over, omdat dit onnodig een drempel kan opwerpen voor met name kleine partijen om in te schrijven.

Toezeggingen

Adviesnotitie: De toekomstvisie over bevaarbaarheid van de vaargeul van Lauwersoog-Schiermonnikoog ontbreekt in de concept-NvU. Dit geldt ook voor de uitdrukkelijke wens van Terschelling om het Schuitengat op te waarderen tot hoofdvaarweg.

Toezegging: Het Rijk is inderdaad verantwoordelijk voor het vaargeulonderhoud en het bepalen van de staat van de vaargeul. In opdracht van RWS wordt dan ook bijna continu gebaggerd om de vaargeulen op de afgesproken breedtes en dieptes te houden. Deze onderhoudsdimensies liggen vast in het Nationaal Water Programma (hierna: NWP) en het Natura 2000 Beheerplan. Beide documenten zijn belangrijke kaders voor de concessie. In het PvE zullen geen onderhoudsregimes worden opgenomen, maar zal wel worden aangegeven hoe de concessie zich verhoudt tot deze kaders.

Adviesnotitie: Parkeervoorzieningen zijn bijvoorbeeld deels in handen van de vervoerder. De eilandgemeenten vinden dit ongewenst. Zij hebben voorkeur voor parkeerplaatsen in gemeentelijke handen, zoals nu in Harlingen het geval is.

Toezegging/afwijzing: De parkeervoorzieningen zullen geen onderdeel uitmaken van de concessies. Het is in eerste instantie aan de eiland- en walgemeenten, provincies, het Rijksvastgoedbedrijf (hierna: RVB) en exploitanten van parkeervoorzieningen om hier afspraken over te maken. Desondanks zal lenW, zoals reeds aangegeven in de concept NvU, wel met hen in overleg treden om het gesprek hierover op gang te brengen, zodat, buiten de concessies om, goede afspraken gemaakt kunnen worden.

Adviesnotitie: De problematiek van de watertaxi's vraagt om een oplossing, niet per se in de vorm van een concessie. Hier mag concurrentie zijn, maar het is vooral van belang dat het watertaxivervoer in de basis goed geregeld is. De Friese eilandgemeentes willen dan ook een grondig onderzoek om te komen tot de juiste aanbevelingen en oplossingen op dit vraagstuk.

Toezegging: Gelet op het type dienst, gericht op vervoer van maximaal twaalf personen, lijkt het op dit moment niet voor de hand te liggen om watertaxi's op te nemen in de nieuwe concessies. De watertaxi's vormen een belangrijke aanvulling op de veerdiensten in het bereikbaar houden van de eilanden. lenW zoekt daarom naar een andere oplossing, in overleg met RWS en de eilandgemeenten. Dit is toegevoegd aan de NvU.

Adviesnotitie: De eilandgemeenten vragen het ministerie van I&W om een advies op te stellen over de totale reisbeleving en dit te verwerken in het PvE.

Toezegging: lenW neemt dit in overweging. Het PvE zal in ieder geval moeten bijdragen aan een goede reisbeleving.

Adviesnotitie: Wij achten het belangrijk dat de schepen van de veerdienst onder Nederlandse vlag blijven varen, met alle waarborgen die daarbij horen.

Toezegging: Uw suggestie om de schepen onder Nederlandse vlag te laten varen, nemen wij mee bij het uitwerken van het PvE.

Adviesnotitie: Wij willen gezamenlijk een stevig signaal afgeven dat onze betrokkenheid sterker moet zijn. Een rol als **mede-beslisser** of een zwaarwegende adviesrol (met bindende adviezen) naar het ministerie als concessieverlener en niet naar de concessiehouder is op zijn plaats.

Toezegging/afwijzing: lenW wil kijken naar een **adviesrol** voor de decentrale overheden en consumentenorganisaties richting lenW. Dat is nu ook opgenomen in de NvU. lenW wil geen medebeslissersrol inrichtingen, omdat lenW niet wil afdoen aan de bestaande beslissingsbevoegdheden van de concessieverlener. Daarnaast heeft de Tweede Kamer al controlerende bevoegdheden.

**Dit is een afwijzing met een toezegging*

Adviesnotitie: De vier Friese eilandgemeenten zijn van mening dat de veerdiensten alle kenmerken van OV hebben, dat andere veerdiensten ook als OV zijn aangemerkt en dat daarom op korte termijn een nader onderzoek naar de voors en tegens van de OV-status gedaan moet worden.

Toezegging: lenW pakt deze vraag in het kader van een aangenomen motie¹ apart op. De uitkomst hiervan en eventuele gevolgen voor de eisen aan de concessiehouders zullen worden opgenomen in het PvE.

Adviesnotitie: Er wordt juridisch gekeken naar de materie en niet naar de mogelijkheden vanuit de Waddentoets.

Toezegging: lenW zoekt op dit moment uit of de Waddentoets toepasbaar is.

Adviesnotitie: Voetgangersbruggen en wandelroutes naar de boot moeten overdekt worden. Daarnaast moet het rijk verantwoordelijk worden voor de terminals.

Toezegging: lenW betreft deze wens bij lopende besprekingen tussen lenW, RWS en RVB over het toekomstige eigendom, beheer en onderhoud van de haveninstallaties. De uitkomsten hiervan zullen landen in (bijlagen bij) de concessies.

Adviesnotitie: Gedetailleerde vervoerscijfers per afvaart. De gemeenten zouden graag in de toekomst dergelijke gegevens kunnen gebruiken voor het formuleren van beleid.

Toezegging: De concessieverlener wordt verplicht nader te bepalen informatie over reizigersaantallen te delen met de concessieverlener. De concessieverlener kan deze data beschikbaar stellen voor derden. (let op: nader te bepalen, dit vraagt scherpste van onze kant)

Adviesnotitie: De vier Friese Waddeneilanden willen dat er een vijfde speerpunt wordt toegevoegd aan de Nota van Uitgangspunten. Dit is de lokale binding.

Toezegging: lenW vindt 'lokale binding' een term die op meerdere manieren te interpreteren is en lastig objectief te maken is. lenW staat achter een verplichting tot het leveren van lokale *social return*.

Adviesnotitie: Het voltallige personeel van de veerdiensten moet een goed personeelsbeleid en baangarantie krijgen, met de daarbij behorende rechtspositie.

Toezegging: Het personeel van de veerdienst, inclusief personeel dat wel betrokken is bij de uitvoering van de veerdienst, maar niet formeel in dienst is van de concessiehouders. Zoals reeds aangegeven in de concept NvU zoekt lenW met betrekking tot baangarantie aansluiting bij de wettelijke bepalingen rondom arbeidsrecht in boek 7 van het Burgerlijk Wetboek, de bepalingen in artikel 37 en 38 van de Wet personenvervoer 2000 en artikel 7a van het Besluit personenvervoer 2000. **Daarbij is relevant of personeel onder de CAO valt. Bij het opstellen van het PvE wordt nader uitgewerkt hoe wordt omgegaan met personeel dat wel betrokken is bij de uitvoering van de concessies, maar niet formeel in dienst is van de concessiehouders.**

Adviesnotitie: Eilandbewoners moeten inspraak en medezeggenschap hebben in het gehele proces

Toezegging: Goede betrokkenheid van de eilander gemeenschappen in het vervolgproces van de concessieverlening. lenW is het daarmee eens. Zoals reeds genoemd werken wij de komende tijd graag met u samen aan een participatie- en communicatieplan om hier op een goede manier invulling aan te geven.

Politieke brief

Politieke Brief: Op grond van de Wet personenvervoer 2000 en Europese regelgeving kiest u voor een concessie. Wij zijn van mening dat dit concessiemodel een nogal onwenselijke vorm is om de enige verbinding van de Waddeneilanden met het vaste land te organiseren.

Afwijzing: De concessies zijn de eerste keer onderhands gegund. In de wet staat dat lenW de daaropvolgende concessies moet gunnen via een aanbesteding. lenW wil de wet volgen. De nieuwe concessies moeten in 2029 van start gaan. *In 2023 heeft lenW een marktanalyse uitgevoerd. Daarin is onderzocht of de veerdiensten ook zonder concessie, op basis van marktwerking, kunnen worden uitgevoerd. De conclusie was dat de veerdiensten niet kunnen worden overgelaten aan de vrije markt, maar dat opnieuw concessies nodig zijn.*

Politieke Brief: De gemeenteraad van Terschelling biedt vier alternatieve modellen aan op basis van een memo van een bijzonder hoog leraar Europees en Nationaal aanbestedingsrecht.

Afwijzing: Dit heeft er echter niet toe geleid dat lenW voor een andere koers kiest. De in het memo voorgestelde modellen zijn niet uitvoerbaar, mede gelet op de huidige (Europese) wet- en regelgeving.

Politieke Brief: U stelt onomwonden dat het uitgangspunt is, en blijft, dat de veerdiensten budgetneutraal worden uitgevoerd. Dat wil zeggen, budgetneutraal voor de Rijksoverheid. We zijn het fundamenteel oneens met deze keuze op voorhand.

Afwijzing: lenW heeft zich te verhouden tot de financiële kaders op de begroting. Op dit moment zijn er geen middelen op de begroting beschikbaar om een exploitatiesubsidie voor de twee nieuwe concessies mogelijk te maken. Daarom handhaaft lenW budgetneutraliteit als uitgangspunt.

Politieke brief: De colleges van B&W van de eilanden hebben conform de Wet personenvervoer adviesrecht op de vervoerplannen van de concessiehouders. Onze ervaring is dat de concessiehouders deze adviezen vaak niet volgen en dat uw ministerie dit toestaat.

Afwijzing: lenW begrijpt dat de eilandbesturen een instemmingsrecht op belangrijke producten willen, maar lenW wil niet afdoen aan de bestaande beslissingsbevoegdheden van lenW als concessieverlener en de Tweede Kamer als controlerend orgaan. lenW wil wel kijken naar een adviesrol voor de decentrale overheden en consumentenorganisaties richting lenW. (zowel toezegging als afwijzing)

Politieke brief: De eilander bevolking heeft de afgelopen weken weer luid en duidelijk laten weten dat men de zeggenschap onvoldoende vindt. Wij zien de totstandkoming van de zeggenschap graag opgenomen in de NvU en geborgd in de concessie of anderszins.

Toezegging: lenW vindt het belangrijk dat eilandbewoners zich goed vertegenwoordigd voelen. lenW zet daarbij in op de bestaande adviesorganen. lenW wil met de consumentenorganisaties in gesprek over hun samenstelling en hun mandaat van de achterban. Ook wil lenW, zoals eerder genoemd, borgen dat er in het vervoerplanproces voldoende gelegenheid is voor de colleges om de gemeenteraad te betrekken. lenW is ook voornemens om nogmaals bewonersbijeenkomsten te organiseren op de eilanden.

Politieke brief: Voor de eilanders en de eilandbesturen is op geen enkele manier te controleren welke winsten de vervoerders maken en wat daarmee gebeurt. In iedere andere gereguleerde economische activiteit, zoals bijvoorbeeld de energiesector, is er toezicht door onafhankelijke autoriteiten als de ACM. Een dergelijke vorm van toezicht is hier geheel afwezig. Wij vinden dit een ongewenste situatie

Aanpassing: Aan de NvU is nu toegevoegd dat de hoogte van het redelijk rendement in de nieuwe concessies zal worden vastgelegd, net als de maatregelen die bij (dreigende) overschrijding zullen worden genomen. lenW is niet voornemens om vast te leggen dat de rederij ieder jaar de winst- en verliesrekening over de concessie openbaar moet maken. Het gaat hier immers om bedrijfsvertrouwelijke en concurrentiegevoelige informatie.

Vervolgstappen

Acties, we blijven drukken op de volgende hoofd-speerpunten punten:

- Medezeggenschap van gemeenten en decentrale overheden bij belangrijke keuzes
Actie: Participatieplan I&W eind December 24, Reactiemoment PvE (Q2 2025)
- 6februari 2025 vindt het commissiedebat Wadden plaats, waar de NvU geagendeerd staat. (lobby moment)
- Budgetneutraliteit voor het rijk. Betaalbaarheid blijft een issue
Actie: Afwachten OV onderzoek vanuit het rijk en daarop reageren.
- interinsulair vervoer niet opnemen in de concessie
Actie: Kees van der Burg heeft toegezegd bij het gesprek op 26 september/Rijnstraat/staatssecretaris Jansen. **'we gaan hierin de Randen van de concessie opzoeken'** Hier aan refereren als reactie op het PvE
- De inbedding en zeggenschap van de eilander gemeenschap
Actie: Participatieplan I&W eind December 24, Reactiemoment PvE (Q2 2025)
- Klassieke concessieverlening, het Rijk moet onderzoeken in samenspraak met de Waddeneilanden. Wat eventuele alternatieven kunnen zijn naast de klassieke concessie
Actie: EU over alternatief concessie veerdienst met commerciële partijen (PHO-7 nov-TF)

Verder:

- De NvU is nu naar de Tweede Kamer gestuurd. Wij zullen onze middelen voor beïnvloeding blijven inzetten
- Het communicatie- en participatieplan wordt eind dit jaar verwacht.
- Welke stappen in het kader van het opstellen van het PvE worden gezet is nu nog niet bekend. In dit document staat een overzicht van de behaalde, toegezegde en afgewezen punten. Bij oplevering van het PVE zal de beleidscoördinator een analyse maken.
- Het concept-PvE wordt in de loop van volgend jaar verwacht, gevolgd door een brede openbare consultatie. Daarna wordt het PvE definitief gemaakt en vastgesteld door de Staatssecretaris.
- Op alle tussenproducten is geen beroep en bezwaar mogelijk.
- Notitie toevoegen aan dit document met eerste reactie bestuurders.

